

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport IBG-LP 07-010

Ungdomars kunskaper om alkohol

En studie om sambandet mellan elevers
alkoholvanor och deras kunskaper om alkoholens
fysiologiska effekter

Jenny Granqvist
Nina Schönke

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet
Läroprogrammet 210-330 hp
Lärarexamensarbete 15 hp, ht 2007
Handledare: Claes Holmgren
Examinator: Jonas Almqvist

Sammanfattning

Syftet med detta arbete är att undersöka om ungdomars alkoholvanor har något samband med deras kunskaper om alkoholens fysiologiska effekter. Hur ser tonåringars alkoholvanor ut idag och vad har de för kunskaper om hur alkoholen påverkar kroppen? Vilka skillnader finns det i dryckesvanor och kunskaper om alkoholens verkningar mellan elever i grundskolans senare år och i gymnasiet?

Den datainsamlingsmetod som har använts är en kvantitativ enkätundersökning där 265 enkäter har besvarats och sammanställts. Studien visade att ungdomar på gymnasiet dricker alkohol oftare och i större mängder än elever i grundskolans senare år. Eleverna på gymnasiet visar en större och djupare kunskap om hur alkoholen påverkar kroppen. Sambandet mellan ungdomars alkoholvanor och kunskaper kring alkoholens effekter på de skolor vi undersökt är att elever som dricker mest också har störst kunskaper. Vi finner dock att eleverna, både på gymnasiet och i grundskolans senare år, visar brister i sina kunskaper. Detta kan göra det svårare för ungdomarna att avgöra vilka risker de själva utsätter sig för vid konsumtion av alkohol.

Nyckelord: alkoholvanor, alkoholkunskaper, enkätstudie, ungdomar

Innehåll

1. INLEDNING	4
1.1 HISTORISK BAKGRUND	4
1.2 ALKOHOLENS FYSIOLOGISKA EFFEKTER	5
1.2.1 Positiva och negativa effekter av alkohol.....	5
1.2.2 Fysiska korttidseffekter av alkohol.....	5
1.2.3 Fysiska effekter av långtidsmissbruk av alkohol.....	6
1.2.4 Varför är det olämpligt att köra bil efter intag av alkohol?	7
1.2.5 Varför är det mindre skadligt att börja konsumera alkohol vid en högre ålder?	8
1.3 IQ-PROJEKTET	8
1.4 TIDIGARE FORSKNING OM ALKOHOLVANOR.....	9
1.5 FÖRANKRING I STYRDOKUMENTEN	10
1.6 SYFTE.....	11
1.7 FRÅGESTÄLLNINGAR	11
2. METOD.....	12
2.1 VAL AV METOD	12
2.2 URVAL	12
2.3 ENKÄTEN	13
2.4 FORSKNINGSETIK	13
2.5 PROCEDUR	13
2.6 BEARBETNING AV ENKÄTER	14
3. RESULTAT	15
3.1 UNGDOMARS ALKOHOLVANOR.....	15
3.1.1 Sammanfattning av respondenternas alkoholvanor.....	19
3.2 UNGDOMARS FÖRESTÄLLNINGAR OM ALKOHOLENS VERKNINGAR.....	20
3.2.1 Måttlig konsumtion vid enstaka tillfällen	20
3.2.2 Hög konsumtion vid enstaka tillfällen	21
3.2.3 Konsumtion av alkohol flera gånger i veckan i flera års tid	22
3.2.4 Sammanfattning av frågorna med fasta svarsalternativ.....	22
3.2.5 Bredare perspektiv på ungdomars kunskaper kring alkoholens effekter	23
3.3 INFORMATION OM ALKOHOL OCH DESS EFFEKTER PÅ KROPPEN.....	25
4. DISKUSSION.....	27
4.1 FRÅGESTÄLLNING 1: HUR SER UNGDOMARNAS ALKOHOLVANOR UT?	27

4.1.1 Slutsats	29
4.2 FRÅGESTÄLLNING 2: UNGDOMARS FÖRESTÄLLNINGAR OM ALKOHOLENS VERKNINGAR.....	29
4.2.1 Måttlig konsumtion vid enstaka tillfällen	29
4.2.2 Hög konsumtion vid enstaka tillfällen	31
4.2.3 Konsumtion av alkohol flera gånger i veckan i flera års tid	33
4.2.4 Bredare perspektiv på ungdomars kunskaper kring alkoholens effekter	34
4.3 INFORMATION OM ALKOHOL OCH DESS EFFEKTER PÅ KROPPEN.....	36
4.4 YRKESMÄSSIG RELEVANS	37
4.5 TILLFÖRLITLIGHET.....	37
4.6 FÖRSLAG TILL FRAMTIDA FORSKNING	37
6. LITTERATUR.....	39
7. BILAGOR.....	42

1. Inledning

1.1 Historisk bakgrund

Leissner (1997) berättar att människan har brukat alkohol sedan urminnes tider, metoden att jäsa alkohol var känd redan på stenåldern. Det har upptäckts spår från många olika eror som visar på att människan använt alkohol sedan en mycket lång tid tillbaka.

Tillsammans med vetenskapen om tillverkningen av brännvin förändrades alkoholsituationen dramatiskt runt om i världen. Det har konstaterats att Sveriges befolkning började bruka brännvin redan på 1400-talet, men det sågs som en lyxvara då priset var mycket högt. Under fälttågen i Ryssland på 1500- och 1600-talen lärde sig svenskarna att framställa brännvin på ett billigare sätt, spannmål användes istället för det dyrare alternativet vin som tidigare använts. I och med att framställningen blev billigare kunde även ”vanligt” folk nu köpa och förtära brännvin och användningen ökade därför drastiskt i hela landet. Under 1700- och början av 1800-talen var alkoholkonsumtionen så stor att nya lagar fattades som reglerade försäljningen av brännvinet, detta var början till Sveriges alkoholpolitik. (Nationalencyklopedin 1990)

I slutet av 1800-talet fanns det inte tillgång till dagens mediciner som innehåller till exempel paracetamol, vilket används idag bland annat som smärtstillande medel i Alvedon eller Panodil. Redan under 1800-talet fanns kunskap om att alkohol hade en bedövande effekt på nervsystemets olika delar och att alkoholen kunde användas därefter. Alkoholen kunde även fungera som sömnmedel och lugnande medel. (CAN 1985)

Under tidigt 1900-tal infördes den så kallade motboken på initiativ av Ivan Bratt. Denna användes för att kontrollera svenskarnas alkoholransoner, vid varje köptillfälle på Systembolaget fick kunden en stämpel i boken. Varje hushåll fick en motbok och det var endast tillåtet att inhandla fyra liter sprit i månaden. Motboken användes fram till 1950-talet för att minska alkoholkonsumtionen i Sverige. (Leissner 1997)

Heldmark (2005) förklarar att till följd av de höga skatterna och den begränsade tillgängligheten på alkohol i Sverige har vi länge hört till dem som druckit minst i Europa, men just nu dricker svenskarna mer alkohol än på över 100 år vilket gör att vi snart kommer ikapp de andra européerna.

1.2 Alkoholens fysiologiska effekter

1.2.1 Positiva och negativa effekter av alkohol

Alkohol har både positiva och negativa effekter. Inledningsvis har alkohol en stimulerande effekt, många dricker alkohol för att kunna slappna av och känna sig bekvämare i kontakten med andra människor, helt enkelt för att lätta upp sinnestämningen. (CAN 1985)

Alkoholanvändning kan även skada kroppen, både på kort och på lång sikt. Ur ett kortsiktigt perspektiv kan alkoholen bidra till olyckor, våld, sömnstörningar och depressioner. Alkohol försämrar omdömet och kan göra människor impulsiva och benägna att ta risker. Alkoholintag kan också göra att personen förlorar sina hämningar eller blir aggressiv. (Andréasson & Allebeck 2005)

Om alkohol används i överdriven mängd kan det leda till flera sjukdomar till exempel leversjukdomar, infektion i matstrupan och magen, högt blodtryck, hjärtproblem och olika former av cancer. (Andréasson & Allebeck 2005) (Eklund 2004)

Alkoholens effekter är beroende av mängden som konsumeras. Kroppens lugn och ro system stimuleras av låga halter alkohol, medan högre halter kan ge motsatta effekter med oro och sömnsvårigheter som följd. Vid konsumering av låga alkoholmängder kan risken för hjärt- och kärlsjukdomar motverkas, medan en brukning av stora mängder alkohol kan leda till förhöjt blodtryck vilket på sikt kan skada blodkärlen. (Landstinget Kronoberg 2007) (Eklund 2004)

Slemhinnor i matstrupe, magsäck och delar av tunntarmen kan irriteras av alkohol, vilket kan ge smärtor. Alkoholanvändning kan också bidra till att utveckla kronisk magkatarr och magsår. Andra negativa effekter av alkohol är skador på hjärnan, nervsystem, benskörhet och bukspottskörtelinflammation. (Landstinget Kronoberg 2007) (Eklund 2004)

Alkohol i stora mängder kan leda till att individen som konsumerar den utvecklar depression, nästan hälften av alla självmord som sker i Sverige är relaterade till alkohol. (Andréasson & Allebeck 2005)

1.2.2 Fysiska korttidseffekter av alkohol

Signalsubstanser i kroppen har till uppgift att överföra nervsignaler från en cell till en annan. Nervceller som reglerar bland annat muskelrörelser, vakenhet, glädje, entusiasm och kreativitet använder sig av signalsubstansen dopamin. Vid alkoholförtäring frigörs dopamin vilket gör att nervositet och hämningar släpper, det fungerar även muskelavslappnande. (Wilmore & Costill 1999)

I samband med alkoholintag frisätts även endorfiner, en grupp av ämnen som påminner om morfin.

Kroppen bildar endorfiner för att motverka smärta, samt inverkar på vår vilja att äta, sova och dricka. Vid bland annat stress, motion och förälskelse utsöndras endorfiner i vår kropp och de kan också ge känslor av lycka och lugn. (Wilmore & Costill 1999)

Vid berusning kan hjärnceller och synapser (kontaktstället mellan en nervcell och en annan cell) gå förlorade i den del av hjärnan som ansvarar för minne, inläring och känslor (hippocampus). (Systembolaget 2007)

Blodkärnen i hjärnan kan ta skada vid förtäring av stora mängder alkohol och öka risken för slaganfall. Lillhjärnan, som ansvarar för kontroll av rörelser och balans, är den del av hjärnan som är mest känslig för alkohol. Lillhjärnan riskerar att skadas även av små mängder alkohol. (CAN 2005) (Systembolaget 2007)

Levern är kroppens avgiftningscentral. Stora mängder alkohol riskerar att skada levern och kan ge skrumplever som följd eftersom den största delen av alkoholen förbränns i levern. Skrumplever innebär en sjuklig nedbrytning av leverns vävnader, stora delar av leverns vävnader dör och ersätts av bindväv. Med tiden hårdnar bindväven, levern skrumprar och upphör då att fungera. Vid konsumtion av små mängder alkohol tar levern inte någon märkbar skada och risken för skrumplever är därför inte överhängande. (Mader 2004)

Låga promillehalter ger nedsatt reaktionshastighet och precision vilka försämras efter hand som promillehalten i blodet ökar. Ju mer promillehalten ökar i blodet, desto större blir känslan av glädje och upprymdhet, samtidigt försämras omdömet och det blir svårare att reagera på ny information. Vidare blir individen mer högljudd och dennes rörelser mer överdrivna. Reflexerna kommer att bli långsammare och koordinationen blir betydligt sämre. Dessutom försämras synförmågan och en överdriven självsäkerhet infinner sig hos många. Vid en promillehalt av 1,0 börjar personen att tala sluddrigt och har svårt att gå stadigt vilket beror på en försämrad muskelkontroll. Vid denna promillehalt blir det också svårt att kontrollera sina känslor. Högre alkoholintag kan ge vinglig gång, känsloutbrott och aggressivitet. När kroppen har uppnått en promillehalt på 2,0 får individen svårt att gå och ser dubbelt. Vidare konsumtion av alkohol gör att uppfattningen av omgivningen kraftigt försämras. (Systembolaget 2007) Promillehalter på 4,0 eller högre kan leda till medvetslöshet och mycket långsam andning, i detta läge är risken för dödlig alkoholförgiftning stor (Eklund 2004).

1.2.3 Fysiska effekter av långtidsmissbruk av alkohol

Det finns en hög risk för fysisk skada hos dem som dricker stora mängder alkohol, vilka risker de utsätts för beror även på hur ofta alkoholen intas. Mage, lever och bukspottskörtel är de organ som används för att absorbera alkohol och de är dem som är mest sårbara, även hjärnan tar skada vid långtidsmissbruk av alkohol. (Andréasson & Allebeck 2005)

Förutom skrumplever är magkatarr och inflammation i bukspottskörteln sjukdomar som kan uppstå. Ett lägre näringsupptag med eventuell viktnedgång är effekter av inflammation i bukspottskörteln. Cancer i mun, hals, matstrupe, lever och tjocktarm har visats ha ett starkt

samband med missbruk av alkohol. Kvinnliga missbrukare riskerar att drabbas av bröstcancer i större utsträckning än kvinnor som inte har några alkoholproblem. (Andréasson & Allebeck 2005)

Både kvinnor och män har det manliga könshormonet testosteron i kroppen, dock har kvinnor lägre koncentration jämfört med män. När kvinnor dricker stora mängder alkohol ökar testosteronhalten i kroppen samtidigt som det kvinnliga könshormonet östrogen minskar. Detta kan leda till att kvinnor får ett mer maskulint utseende vid användning av stora mängder alkohol under lång tid. Hos män minskar testosteronkoncentrationen i kroppen redan vid en måttlig grad av berusning. Om en man dricker stora mängder alkohol under en lång tid löper denne risk att utveckla mer kvinnliga former och dennes testiklar riskerar även att skrumpna (Systembolaget 2007) (Hjort 2006).

Användning av alkohol under en lång tid kan leda till ett alkoholberoende. När alkohol tillförs kroppen aktiveras de delar av hjärnan som styr över lustkänslor och belöningssystem. Om kroppen vänjer sig vid att alkohol tillförs regelbundet kan ett beroende uppstå och det kan då vara svårt att sluta dricka. (Eklund 2004) Alkohol i små mängder har en stimulerande effekt och i stora mängder kan oro och ångest dämpas vilket kan bidra till att ett beroende skapas. Alkoholens verkningar på kroppen är högst individuella. Vissa personer kan dricka alkohol regelbundet under många års tid, medan andra skapar ett beroende efter en betydligt kortare tid. (Sjukvårdsrådgivningen 2006)

Toleransnivån för alkohol höjs en aning varje gång en person dricker sig berusad, det krävs alltså lite mer alkohol för att bli berusad vid nästa alkoholintag. För varje liten höjning av toleransnivån tar individen ett kliv närmre sin beroendegräns. En regel brukar sägas vara att undvika att dricka sig berusad då det är hälsosammare för kroppen att konsumera måttligt med alkohol ofta än att dricka stora mängder mer sällan. (Systembolaget 2007)

Forskning har visat att alkoholberoende till viss del är ärftligt. Barn som har en förälder med alkoholberoende löper större risk att skapa ett beroende än barn vars föräldrar inte är beroende. Ärftlighetsfaktorn tillsammans med miljöfaktorer som till exempel stress, är parametrar som kan öka risken för ett alkoholberoende. (Sjukvårdsrådgivningen 2006)

1.2.4 Varför är det olämpligt att köra bil efter intag av alkohol?

En anledning till att det är förbjudet att köra bil efter att ha druckit alkohol är att avståndsbedömningen blir sämre och att tunnelseende uppstår, vilket betyder att medvetenheten om vad som händer i periferin försämras. Redan vid låga promillehalter påverkas mörkerseendet negativt och bländningskänsligheten ökar, vilket innebär att det tar längre tid för mörkerseendet att komma tillbaka. Koordinationen försämras med alkohol i kroppen, vilket beror på att samverkan mellan muskler och nerver försämras. Detta gör att rörelserna inte blir lika korrekta och mjuka som utan alkohol i kroppen. Alkoholen gör att trötthet infinner sig snabbare och ofta smyger sig på omärkbart, dessutom påverkas reaktionsförmågan negativt. Den kanske farligaste

aspekten till varför bilkörning är olämpligt vid berusning är att självkritiken försämras. Detta kan göra att en alkoholpåverkad person tror att han/hon är en bättre förare än vad denne egentligen är. (Systembolaget 2007)

1.2.5 Varför är det mindre skadligt att börja konsumera alkohol vid en högre ålder?

Enligt amerikansk forskning minskar risken för alkoholberoende med 14 % för varje år som alkoholdebuten skjuts upp. Målet med att dricka alkohol är för många unga att bli berusade. Med tiden kommer en större mängd alkohol behövas för att uppnå detta mål då toleransnivån ökar vid varje berusningstillfälle, detta kan i värsta fall leda till ett beroende. (Systembolaget 2007)

En tonåring har ofta svårt att bedöma sin berusningsgrad och riskerar därför att bli för berusad jämfört med en vuxen individ. Tonåringar har svårare att se konsekvenserna av sitt drickande och kan bli beroende på bara några få år. För en vuxen person tar det i regel längre tid att bli beroende då denne lättare kan upptäcka varningssignalerna och kan ”dra i handbromsen” innan det är för sent. (Systembolaget 2007)

En annan anledning till att ungdomar ska vänta med att dricka är för att personlighetsutvecklingen är som mest sårbar i tonåren. Under denna period ska förmågor i att till exempel prata och dansa utvecklas, helst utan alkoholens inverkan. Annars finns farhågan att de alltid kommer att behöva alkohol vid sociala interaktioner. (Systembolaget 2007) (Rydqvist & Winroth 2003)

1.3 IQ-projektet

Studier har visat att alkoholanvändningen bland den svenska befolkningen har ökat i åldrarna 15 år och uppåt. Den ökade konsumtionen av alkohol har bidragit till att vi blir sjukare, familjer splittras och alkoholrelaterade olyckor både ökar och blir värre. En större andel kör rattfulla och bland tonåringar har sex mot egen vilja ökat. Forskare har konstaterat att den ökade alkoholkonsumtionen idag kostar vårt samhälle omkring 100 miljarder kronor per år. (IQ 2007 a)

Systembolaget AB har ett dotterbolag, IQ, som har till syfte att skapa en förändring av attityder och beteenden till alkohol. Genom dessa förändringar hoppas IQ kunna minska skador orsakade av alkohol genom att minska befolkningens alkoholkonsumtion. IQ arbetar med olika projekt för att uppnå sina mål, projekten är inriktade på olika kategorier. I dessa kategorier finns tips och idéer på vad som kan göras inom till exempel idrottsföreningar, kommuner, företag, landsting, restauranger och skolor. IQ-projektet vänder sig även till föräldrar och gravida kvinnor.

IQ-projektet tipsar om att skolan kan arbeta aktivt med värderingar och frågor kring alkohol. De tipsar även om att skolan kan försöka samarbeta med föräldrar så att det finns gemensamma regler och åsikter kring alkohol för alla elever på skolan. Skolan ska även lyssna på elevernas intressen i ämnet för att kunna ordna roliga och lärorika aktiviteter inom området. Via IQ-projektet anordnas även föreläsningar och seminarier som behandlar frågor kring alkohol. De

tillhandahåller också artiklar om de senaste nyheterna och studier som är gjorda inom alkoholområdet som till exempel svenskarnas alkoholvanor. (IQ 2007 b)

1.4 Tidigare forskning om alkoholvanor

Varje år utför Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) enkätundersökningar i år 6 och 9 i grundskolans senare år samt år 2 på gymnasiet. Syftet med undersökningarna är att få en uppfattning om elevernas alkohol-, narkotika-, tobaks- och snifningsvanor. Organisationen CAN bildades 1901 och består idag av 40 olika organisationer, bland annat Rädda barnen, TCO (Tjänstemännens Centralorganisation), Riksidrottsförbundet och ABF (Arbetarnas Bildningsförbund). Det var inte förrän 70 år senare, 1971, som CAN började göra rikstäckande enkätundersökningar om alkohol-, narkotika-, tobaks- och snifningsvanor. Tanken med organisationen är att informera samhället om alkohol och andra droger, vilket görs genom olika publikationer, kurser, konferenser, webbplatser på Internet och CANs egna bibliotek i Stockholm. (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning 2007)

Enligt CANs undersökningar har alkoholkonsumtionen i vårt samhälle ökat under 2000-talet, dock har det skett en minskning både hos flickor och hos pojkar i årskurs 9 under de senaste två åren. Under mitten av 1900-talet var pojkarnas konsumtion av alkohol betydligt högre än flickornas. I början av 2000-talet började konsumtionen att minska hos båda könen och idag ligger konsumtionen av alkohol hos båda könen på nästan lika nivåer, vilka är de lägsta sedan 1990-talet. Vidare undersökningar har visat att alkoholkonsumtionen har ökat hos elever som går år 2 på gymnasiet, främst är det pojkarna i denna årskurs som dricker mer alkohol. Skillnaden är inte lika tydlig hos flickor på gymnasiet. (Drogutvecklingen i Sverige 2007)

Under år 2006 har antalet rattfulla har minskat från 14 % år 1989 till 8 %. Tyvärr har det konstaterats att bilolyckor med alkoholpåverkade förare har ökat med 40 % efter 2000-talets början vilket tyder på att alkoholkonsumtionen inte har minskat i vårt samhälle. (Drogutvecklingen i Sverige 2007)

Enligt CAN visar skolundersökningar att de flesta elever i 15-16-årsåldern någon gång har provat alkohol, åtminstone i liten mängd. På 70-talet låg andelen elever som inte dricker alkohol eller endast konsumerat en liten mängd på omkring 10 %. Under 1980-talet hade dessa siffror ökat till cirka 20 %, vilket betyder att färre ungdomar då konsumerade alkohol. År 2007 uppmättes ännu en ökning, 31 % av eleverna i år 9 uppgav att de tar avstånd från alkohol. (Drogutvecklingen i Sverige 2007)

För att beskriva berusning hos ungdomar använder CAN något de kallar för ”intensivkonsumtion” som ett mått på detta. Med intensivkonsumtion avses en alkoholmängd motsvarande en vinflaska eller mer. Denna form av konsumtion, liksom totalkonsumtionen, minskade också i slutet av 70- och 80-talet bland ungdomar i år 9. Under 90-talet visade nya siffror på en ökning av intensivkonsumtion bland både flickor och pojkar. Under 2000-talet har CAN kunnat konstatera att 23 % av flickorna i år 9 intensivkonsumerar minst en gång i månaden.

För pojkar har dock denna konsumtionsform minskat något under samma tidsperiod. År 2007 svarade omkring hälften av eleverna i år 2 på gymnasiet att de intensivkonsumerar minst en gång i månaden, alltså en betydligt större andel än i år 9. (Drogutvecklingen i Sverige 2007)

Hos var tionde elev i år 2 på gymnasiet har skolarbetet påverkats negativt till följd av alkoholanvändning. Dessutom uppgav var femte elev att de haft oskyddat sex till följd av konsumtion av alkohol. Omkring 25 % av eleverna i år 2 har någon gång bråkat eller hamnat i slagsmål efter att ha druckit alkohol. Av eleverna i år 9 svarade 40 % att de aldrig varit berusade och en tredjedel angav att de drack sig berusade för första gången vid 13-14 år ålder. Få elever uppgav att de känt sig berusade innan de fyllt 13 år. (Hvitfeldt & Rask 2005)

1.5 Förankring i styrdokument

Information om alkohol och dess effekter på kroppen anses av många ligga på biologiämnets ansvar, vilket till viss del också är sant. I grundskolans kursplan för biologi står att eleven i nionde skolåret skall:

ha kunskap om beroendeframkallande medels inverkan på hälsan (Skolverket 2007 a)

Ämnesläraren i biologi ska därför ansvara för att eleverna får information och kunskap om alkoholens inverkningar på hälsan. I läroplanen för grundskolan beskrivs dock att:

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att /.../ ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt risker med tobak, alkohol och andra droger, (Utbildningsdepartementet 2006 s 21)

Detta betyder att rektorn ansvarar för att det i alla skolämnen integreras och informeras om vilka risker det innebär att konsumera alkohol, det ligger alltså inte bara i biologilärares ansvar att upplysa eleverna om detta. I Lpo 94 står det även att:

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola /.../ har grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön (Utbildningsdepartementet 2006 s 10)

Eleverna bör därför göras medvetna om vad deras egna alkoholvanor innebär för deras hälsa.

I läroplanen för de frivilliga skolformerna går det inte att hitta några riktlinjer kring information om alkohol och alkoholens effekter. Inget mål i kursplanen för biologi för gymnasieskolan beskriver att eleverna ska ha kunskap kring detta område. Däremot nämns i kursplanen för idrott och hälsa A att eleven ska:

ha kunskap om och erfarenhet av hur olika faktorer påverkar människors hälsa samt kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv (Skolverket 2007 b)

Detta mål i kursplanen i Idrott och hälsa A för de frivilliga skolformerna kan därmed tolkas som att eleverna ska få viss information om alkohol och dryckesvanor.

1.6 Syfte

Syftet med vårt arbete är att undersöka om det finns något samband mellan ungdomars alkoholvanor och deras kunskaper om alkoholens fysiologiska effekter.

Som blivande biologilärare anser vi att det är viktigt att ungdomar är införstådda i vilka effekter alkoholen har och vilka risker konsumtion av alkohol medför. Tonåringar påverkade av alkohol kan råka illa ut på flera olika sätt. Genom detta arbete vill vi få en inblick i hur tonåringars kunskaper kring ämnet ser ut för att se om undervisning kring detta bör revideras.

Kursplanen i biologi för gymnasieskolan nämner inget kring drogrelaterade problem. På gymnasiet är biologi ofta ett tillvalsämne, förutom på naturvetarprogrammet och liknande. Vi vill ta reda på om även gymnasieelever bör ges mer kunskap om alkoholens fysiologiska effekter för att de med bättre förutsättningar ska kunna ta ställning till om de bör/vill dricka alkohol eller inte.

En annan anledning till intresset om ungdomars kunskaper om alkoholens fysiologiska effekter är att vi inte kunnat hitta någon tidigare forskning kring detta. Vi har besökt ett flertal bibliotek för att söka efter tidigare forskning och även fått hjälp av personal på biblioteken att söka i olika databaser efter information, men utan resultat.

1.7 Frågeställningar

Följande frågeställningar kommer att användas för att undersöka arbetets syfte:

1. Hur ser ungdomars alkoholvanor ut idag?
2. Vilka föreställningar har ungdomar om alkoholens fysiologiska effekter?
3. Vilka är skillnaderna i alkoholvanor och kunskaper mellan ungdomar i grundskolans senare år respektive gymnasieskolan?

2. Metod

2.1 Val av metod

Metoden som använts för att nå arbetets syfte är en kvantitativ enkätundersökning. En kvantitativ metod gjorde det möjligt att samla in information från många respondenter under en relativt kort tid till skillnad från en kvalitativ metod. Vid en kvalitativ metod som till exempel intervjuer finns möjlighet att samla in djupare information, men om arbetet sker under tidsbegränsning måste antalet respondenter minskas jämfört med om enkätmetoden används. (Esaiasson *et al.* 2004)

Som med alla forskningsmetoder har enkätstudier både för- och nackdelar. Alkoholvanor är för många ett känsligt ämne och genom en enkätundersökning ges respondenten anonymitet vilket kan bidra till att denne svarar mer sanningsenligt på frågorna. I vår studie vill vi också ta reda på vad eleverna har för kunskap kring ett visst område. Vid till exempel en intervju kan respondenterna uppfatta situationen som ett förhör vilket kan leda till att denne känner sig pressad. En nackdel med metoden är dock att människor tolkar frågeformuleringar och begrepp på olika sätt vilket kan göra det svårt att veta om respondenterna uppfattat frågorna så som det är tänkt. Ett annat problem är att tolka deltagarnas svar på rätt sätt. (Johansson, Svedner 2004)

2.2 Urval

Undersökningen utfördes på två skolor i en större svensk stad, en gymnasieskola och en skola för grundskolans senare år. På skolan som är inriktad på grundskolans senare år går omkring 520 elever. Det finns tre olika profiler som eleverna kan söka till, allmän, kultur- och idrottsprofil. Gymnasieskolan som rymmer ungefär 700 elever erbjuder tre olika programinriktningar: elitidrotts-, naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammet. Det går också att välja idrottsprofil till naturvetenskaps- och samhällsprogrammet. Skolorna i vår undersökning liknar varandra till stor del när det gäller upptagningsområde.

Enkäten delades ut till totalt 265 elever, 132 stycken i grundskolans senare år och 133 stycken på gymnasiet, alla enkäter besvarades och lämnades in. Vilka som skulle få delta i undersökningen styrdes av tillgång på tid i olika klasser. Bland de klasser vi fick tillstånd att utföra undersökningen valde vi ut ett antal ur varje årskurs. Klasserna valdes inte utifrån några speciella kriterier utan vi strävande endast efter att få representanter ur varje årskurs.

2.3 Enkäten

Enkäten (se bilaga 2) innehöll 18 frågor och utformades till största del med frågor med fasta svarsalternativ. För att få en bredare bild av elevernas kunskaper kring alkoholens fysiologiska effekter ställdes också två öppna frågor. Till skillnad från slutna frågor vilka har fasta svarsalternativ saknar öppna frågor detta och respondenten får med egna ord svara på frågan. Fördelen med denna typ av frågor är att deltagarna inte begränsas av de svarsalternativ som vi valde att ha med i enkäten. En nackdel är att det kan finnas personer som har svårt att omvandla sina tankar till ord eller helt enkelt inte orkar skriva något på de öppna frågorna vilket därmed kan ge minskad respons. På grund av detta valde vi att begränsa antalet öppna frågor till två stycken. (Eisasson *et al.* 2004)

2.4 Forskningsetik

Det finns fyra forskningsetiska principer att ta hänsyn till när forskning bedrivs: informations-, samtyckes-, nyttjande-, samt konfidentialitetsprincipen, vilka vi i vår studie har beaktat. (Vetenskapsrådet 2007)

För att respondenterna skulle få ta del av dessa etiska krav formulerade vi ett missivbrev (se bilaga 1). I brevet förklarades syftet med vår undersökning (*informationskravet*) och underströk även alla deltagares anonymitet. I brevet framkom också att all information som insamlas endast skulle användas i forskningssyfte och att alla enkäter skulle förstöras när arbetet avslutats, detta för att täcka upp *nyttjande-* och *konfidentialitetskravet*. Att det var frivilligt att svara på enkäten belystes också i brevet, om eleven svarade på enkäten gav denne därigenom sitt *samtycke* till att delta i undersökningen.

2.5 Procedur

Innan enkäten delades ut kontaktades rektorn på respektive skola för att få godkännande att utföra enkätstudien. Därefter delades missivbrev ut till alla elever som ännu inte fyllt 15 år för att få målsmans godkännande till elevernas deltagande i undersökningen.

Innan enkäterna delades ut gav vi en kort beskrivning av vad den skulle användas till och vad vårt arbete skulle komma att handla om. Vi belyste även de forskningsetiska kraven för att försäkra oss om att alla nu tagit del av dem, till enkäten medföljde även en kort beskrivning om syftet med studien.

Enkäterna delades ut och besvarades både under lektionstid och under så kallad mentorstid, beroende på tid och tillgänglighet. Att dela ut enkäten vid ett tillfälle då respondenterna är samlade av andra skäl än själva undersökningen kallas för gruppenkät. Esaiasson *et al.* 2004 förklarar att detta sätt att utföra enkätstudier på ofta ger ett näst intill hundra procentigt

deltagande, vilket vi faktiskt fick. Hade vi delat ut enkäterna för att sedan samla in dem vid ett senare tillfälle hade vi troligen fått ett mer eller mindre stort bortfall.

2.6 Bearbetning av enkäter

Bearbetningen av enkäterna skedde manuellt. Eftersom vi endast ämnade jämföra resultaten av grundskolans senare år med gymnasieskolan delades enkäterna in efter detta. Ingen hänsyn togs till respondentens kön eller vilket skolår i respektive skolform de gick i.

Frågorna med fasta svarsalternativ sammanställdes var för sig i diagram med information från både gymnasiet och grundskolans senare år i var och ett av diagrammen, detta för att underlätta jämförelsen.

Sammanställningen av de öppna frågorna i enkäten gick till så att vi läste igenom alla svar vi fått och sedan gjorde vi en sammanfattning av dessa.

3. Resultat

Nedan följer en presentation av resultatet från enkätstudien.

3.1 Ungdomars alkoholvanor

För att få en bild av den första frågeställningen om hur ungdomars alkoholvanor ser ut fick eleverna besvara ett antal frågor gällande bland annat hur mycket och hur ofta de dricker alkohol. Diagrammen som följer illustrerar resultaten för varje fråga. I varje diagram går det att jämföra resultaten från grundskolans senare år respektive gymnasieskolan, vilket också är en frågeställning.

Tabell 1. Elevernas svar på frågan om de druckit alkohol under det senaste halvåret och i så fall hur ofta.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Nej jag dricker inte alkohol	44	17
Ja, fast jag har bara smakat	30	11
Ja, mindre än en gång i månaden	13	29
Ja, minst en gång i månaden men inte varje vecka	10	33
Ja, en gång i veckan	1	8
Ja, två gånger i veckan eller oftare	2	2

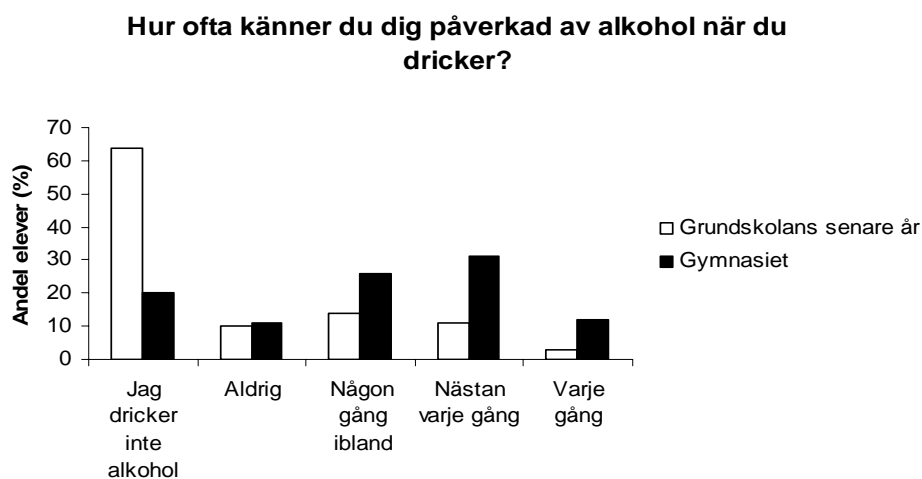
Ur diagrammet kan utläsas att en större andel elever på gymnasiet har druckit alkohol det senaste halvåret till skillnad från elever i grundskolans senare år. Omkring 45 % av eleverna i grundskolans senare år dricker inte alkohol medan motsvarande siffra för gymnasieeleverna är 17 %. Ungefär 30 % av grundskoleeleverna svarade att de druckit alkohol men att de bara har smakat. Gymnasieeleverna har till största del svarat att de dricker alkohol minst en gång i månaden men inte varje vecka.

Tabell 2. Elevernas svar på frågan hur gamla de var första gången de drack sig berusade.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Jag har aldrig druckit mig berusad	75	27
11 år eller yngre	0,5	0
12 år	1	1
13 år	10	8
14 år	11	13
15 år	2,5	28
16 år	0	15
17 år eller äldre	0	8

75 % av eleverna i grundskolans senare år har aldrig druckit sig berusade medan samma siffra för gymnasieeleverna ligger på omkring 27 %. De flesta elever på gymnasiet svarade att de drack sig berusade för första gången vid 15 års ålder. Majoriteten av grundskoleeleverna uppgav att de var 13-14 år vid första berusningstillfället.

Diagram 1. Elevernas svar på frågan hur ofta de känner sig berusade när de dricker alkohol.

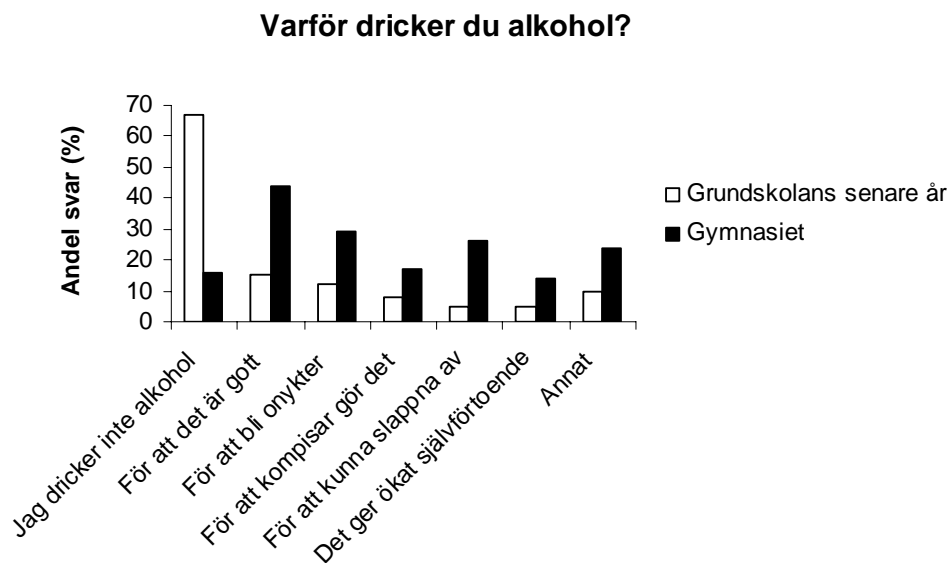
På frågan hur ofta eleverna känner sig berusade när de dricker alkohol svarade drygt 30 % av gymnasieungdomarna att de känner sig påverkade nästan varje gång. Av de grundskoleelever som dricker alkohol svarade den största andelen att de blir påverkade någon gång ibland vid användning av alkohol, den största andelen dricker dock inte alkohol.

Tabell 3. Elevernas svar på i vilken grad de varit påverkade av alkohol som mest.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Jag har aldrig druckit alkohol	59	16
Jag blir aldrig påverkad när jag dricker alkohol	15	10
Lätt påverkad, alkoholen har gjort att jag känt mig upprymd och mer avslappnad	10	19
Klart påverkad, jag vinglade och pratade sluddrigt	8	26
Mycket påverkad, jag fick minnesluckor	8	29

Av de ungdomar som dricker alkohol på gymnasiet har en drygt 30 % druckit sig så berusade att de fått minnesluckor. Nästan lika många har druckit en mängd alkohol som gjort att de fått en vinglande gång och pratat sluddrigt. Av de ungdomar i grundskolans senare år som förtär alkohol har de flesta aldrig känt sig berusade. Ungefär lika stor andel grundskoleelever har svarat att de känt sig lätt påverkade, klart påverkade respektive mycket påverkade, omkring 10 % vardera.

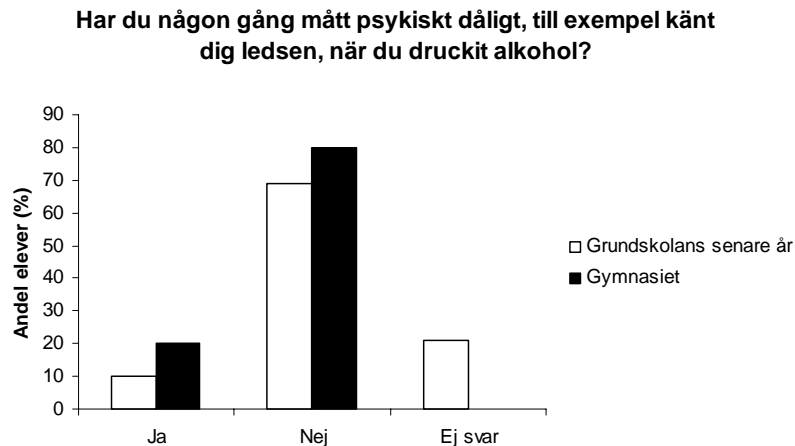
Diagram 2. Elevernas svar på frågan om anledningen till att de dricker alkohol.

På denna fråga kunde eleverna välja att kryssa för flera av alternativen. Varje stolpe i diagrammet representerar hur många av det totala antalet respondenter som kryssat för just detta alternativ. Den totala procentuella andelen av alla stolparna kan därför uppgå till mer än 100 %.

Fortfarande svarade den största andelen elever i grundskolans senare år att de inte dricker alkohol. Av dem som faktiskt konsumerar alkohol har de flesta angivit att de dricker alkohol för att de tycker att det är gott och för att bli onykter, detta är sant både för grundskoleelever och för gymnasieungdomar. Om eleven kryssade för alternativet *annat* kunde han/hon välja att skriva till vad denne menade med detta, det mest förekommande svaret var då att de dricker för att det är kul eller för att "det blir roligare då" (elev år 9, grundskolans senare år).

Diagram 3. Elevernas svar på frågan om de någon gång har mått psykiskt dåligt när de druckit alkohol.

På frågan om eleven någonsin mått psykiskt dåligt när denne har druckit alkohol svarade en övervägande andel att de inte har det, både i grundskolan och på gymnasiet. Bland gymnasieeleverna har ungefär 20 % svarat att de någon gång mått psykiskt dåligt i samband med alkoholförtäring medan motsvarande siffra för eleverna i grundskolan hamnade på omkring 10 %. Av eleverna i grundskolan var det drygt 20 % som inte besvarade frågan.

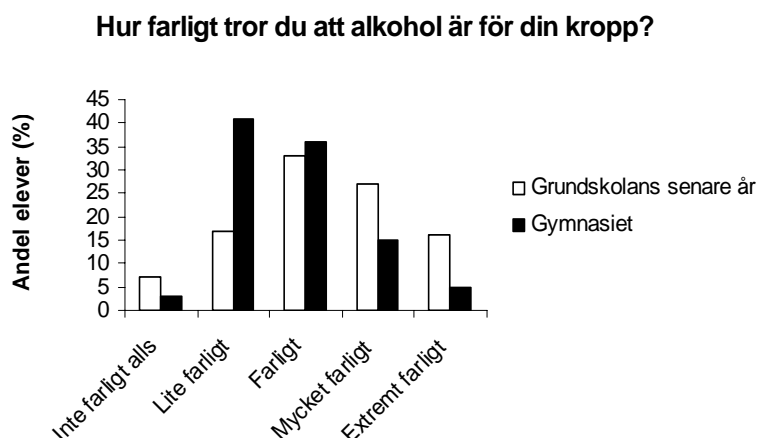
Diagram 4. Elevernas svar på om de någon gång mått fysiskt dåligt när de druckit alkohol.

Den största andelen elever på gymnasiet och i grundskolan svarade att de aldrig mått fysiskt dåligt när de druckit alkohol. En större andel gymnasieelever än grundskoleelever har svarat att de faktiskt har mått fysiskt dåligt vid alkoholkonsumtion.

Även här finns ett antal elever, cirka 10 %, i grundskolans senare år som inte har besvarat frågan.

Diagram 5. Elevernas svar på frågan hur farligt de tror att alkohol är för deras kropp.

Drygt 40 % av eleverna på gymnasiet anser att alkohol endast är ”lite farligt” för deras kropp, en nästan lika stor andel finner alkohol ”farligt”. I grundskolans senare år tycker de flesta, 33 %, att alkohol är ”farligt” och 27 % tror att alkoholen är ”mycket farlig” för deras kropp.

3.1.1 Sammanfattning av respondenternas alkoholvanor

Nedan följer en sammanfattning av resultaten av respondenternas alkoholvanor:

- Elever i gymnasieskolan har druckit alkohol oftare än elever i grundskolans senare år under det senaste halvåret.
- Ungefär 75 % av ungdomarna i grundskolans senare år har aldrig druckit sig berusade, 27 % av gymnasieeleverna svarade likadant.
- Den största andelen gymnasieelever drack sig berusade för första gången vid 15 års ålder. Bland grundskoleeleverna var motsvarande siffra 14 år, de flesta av dessa elever här dricker dock inte alkohol.
- De flesta gymnasieungdomarna svarade att de blir berusade nästan varje gång de dricker alkohol. Bland de grundskoleelever som konsumerar alkohol svarade majoriteten att de blir påverkade någon gång ibland.
- På frågan hur påverkad eleverna har varit som mest svarade den största delen av gymnasieeleverna att de varit så berusade att de fått minnesluckor. Bland grundskoleelevernas svar var detta alternativ minst förekommande.
- Av dem som dricker alkohol har både gymnasie- och grundskoleeleverna svarat att de gör det för att de tycker att det är gott. En stor andel har också svarat att de konsumerar alkohol i syfte att bli berusade.
- De flesta elever som deltagit i undersökningen har aldrig mått psykiskt eller fysiskt dåligt när de druckit alkohol.

3.2 Ungdomars föreställningar om alkoholens verkningar

Den andra frågeställningen handlar om vad ungdomar vet om alkoholens fysiologiska effekter, nedan följer resultatet från frågorna som behandlade detta. Även här kan jämförelser göras mellan grundskolans senare år och gymnasieskolan, vilket den tredje frågeställningen handlar om.

På frågorna med de fasta svarsalternativen kunde eleverna välja att kryssa för flera alternativ. Varje stolpe i diagrammet representerar hur många av det totala antalet respondenter som kryssat för just detta alternativ. Den totala procentuella andelen av alla stolparna kan därför uppgå till mer än 100 %.

3.2.1 Måttlig konsumtion vid enstaka tillfällen

Tabell 4. Elevernas svar på vilka förändringar kroppen utsätts för vid konsumtion av måttlig mängd alkohol vid enstaka tillfällen.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Inga förändringar	23	29
Leverskador	28	32
Ökad risk för kroppsskada orsakad av våld	17	26
Upprymdhet	20	40
Nedstämdhet	18	17
Hjärnskador	14	11
Förbättrad reaktionsförmåga	3	2
Försämrad reaktionsförmåga	39	58
Ökad risk för alkoholism	42	32
Ökad risk för cancer	11	8
Ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar	27	15
Ökad risk för oavsiktliga skador	45	46

Nästan 60 % av gymnasieungdomarna svarade att konsumtion av måttlig mängd alkohol vid enstaka tillfällen ger försämrad reaktionsförmåga. Mer än 80 % uppgav också att denna form av konsumtion ger ökad risk för oavsiktliga skador. ”Leverskador” och ”ökad risk för kroppsskada” var alternativ som uppgavs av omkring 65 % av gymnasieeleverna. Bland grundskoleeleverna svarade den största andelen att användning av alkohol på det sätt som förklaras i frågan ger ökad risk för oavsiktliga skador och alkoholism samt att det ger försämrad reaktionsförmåga. Få, inte mer än 7 %, av alla respondenter som deltagit i undersökningen har svarat att kroppen inte genomgår några förändringar samt att reaktionsförmågan förbättras vid en måttlig konsumtion av alkohol vid enstaka tillfällen.

3.2.2 Hög konsumtion vid enstaka tillfällen

Tabell 5. Elevernas svar på frågan vilka förändringar de tror att kroppen utsätts för vid konsumtion av stora mängder alkohol vid enstaka tillfällen.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Inga förändringar	6	3
Leverskador	60	68
Ökad risk för kroppsskada orsakad av våld	52	65
Upprymdhet	42	34
Nedstämdhet	33	34
Hjärnskador	46	42
Förbättrad reaktionsförmåga	3	3
Försämrad reaktionsförmåga	69	71
Ökad risk för alkoholism	74	32
Ökad risk för cancer	30	10
Ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar	52	39
Ökad risk för oavsiktliga skador	73	83

Skillnaden på denna fråga och föregående är att konsumtionsmängden är större vid de enstaka tillfällena som alkoholen förtärs. Den största andelen, drygt 80 %, gymnasieeleverna svarade att användning av alkohol ger ökad risk för oavsiktliga skador som till exempel att ramla omkull. Mer än 70 % av eleverna i grundskolans senare år svarade att denna typ av konsumering ger ökad risk för alkoholism. Leverskador, försämrad reaktionsförmåga och ökad risk för oavsiktliga skador är också vanligt förekommande svar. Ungefär 5 % av eleverna i grundskolan respektive 3 % av gymnasieungdomarna anser att kroppen inte genomgår några förändringar.

3.2.3 Konsumtion av alkohol flera gånger i veckan i flera års tid

Tabell 6. Elevernas svar på frågan om vilka förändringar de tror att kroppen utsätts för vid konsumtion av alkohol flera gånger i veckan under flera års tid.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Inga förändringar	5	3
Leverskador	81	95
Ökad risk för kroppsskada orsakad av våld	64	71
Upprymdhet	38	80
Nedstämdhet	60	82
Hjärnskador	72	83
Förbättrad reaktionsförmåga	5	5
Försämrad reaktionsförmåga	76	83
Ökad risk för alkoholism	83	87
Ökad risk för cancer	57	41
Ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar	70	74
Ökad risk för oavsiktliga skador	75	77

En stor andel av både gymnasieelever och grundskoleelever har kryssat för många olika alternativ. Ungdomarna på gymnasiet har till största del svarat att denna typ av alkoholkonsumering ger leverskador, på andra plats kommer ökad risk för alkoholism och på tredje plats har lika stor andel svarat att det ger hjärnskador och försämrad reaktionsförmåga. Alla alternativen har givits en högre procentuell andel svar, både bland gymnasieelever som grundskoleelever, jämfört med de två föregående frågorna. Cirka 5 %, bland såväl gymnasieeleverna som grundskolans elever, har angivit att de tror att en stor konsumtion under lång tid ger förbättrad reaktionsförmåga.

3.2.4 Sammanfattning av frågorna med fasta svarsalternativ

Nedan följer en sammanfattning av elevernas svar på de tre frågorna med fasta svarsalternativ som behandlar elevernas kunskaper om alkoholens effekter.

- På den första frågan, vilka förändringar eleverna tror att kroppen genomgår vid konsumtion av måttlig mängd alkohol vid enstaka tillfällen, är de vanligaste förekommande svaren bland gymnasieungdomarna ”leverskador”, ”ökad risk för kroppsskada orsakad av våld”, ”försämrad reaktionsförmåga” samt ”ökad risk för oavsiktliga skador”. Grundskoleeleverna svarade till största del alternativen ”leverskador”, ”försämrad reaktionsförmåga”, ”risk för alkoholism” och ”oavsiktliga skador”.

- I den andra frågan undrades vilka förändringar kroppen genomgår vid förtäring av stora mängder alkohol vid enstaka tillfällen. Eleverna i grundskolan gav i princip samma svar på denna fråga som på frågan innan. Gymnasieeleverna redovisade också samma alternativ som de gjorde på föregående fråga.
- Den sista frågan handlade om vilka förändringar kroppen utsätts för vid konsumering av alkohol flera gånger i veckan under flera år. Här går det att se en trend i att alla respondenter har kryssat för fler alternativ än på de två föregående frågorna, alla alternativ har givits en större andel svar.

3.2.5 Bredare perspektiv på ungdomars kunskaper kring alkoholens effekter

För att få en bredare syn på vilka kunskaper respondenterna har om alkoholens verkningar ställdes två öppna frågor i enkäten. Den första frågan handlade om varför det är otillåtet att köra bil efter att ha förtärt alkohol och den andra om varför det är bättre att börja dricka alkohol vid en högre ålder. Här följer en sammanfattning av de svar som framkommit vid dessa två frågor, för att belysa skillnader och likheter mellan gymnasieelevernas och grundskoleelevernas svar citeras några av eleverna.

Den övergripande uppfattningen hos grundskoleeleverna lyder att det är otillåtet att köra bil därför att reaktionsförmågan försämras och att berusade personer har sämre kontroll över situationen. Till följd av detta förklarar eleverna att det därför är lättare att krocka och därmed skada sig själv och/eller andra. En elev i år 7 har till exempel svarat så här på frågan:

Eftersom du får sämre reaktionsförmåga och din hjärna tänker inte riktigt klart

En annan elev har förklarat mer utförlig vilket även många andra av grundskoleeleverna har gjort:

För att reaktionsförmågan är försämrad. Man hinner t.ex. inte reagera om det kommer en bil i hög hastighet mot en. Man blir även trött och ser sämre. Vilket kan leda till att man slumrar till. Och då kan olyckan vara framme om du har otur. (Elev år 8 i grundskolans senare år)

Gymnasieeleverna har också svarat att det är förbjudet att köra bil därför att reaktionshastigheten är kraftigt nedsatt. Många har också svarat att omdömet påverkas negativt. Ett annat vanligt förekommande svar är att synen och avståndsbedömningen försämras. Några elever har förklarat att en rattfull person kan drabbas av tunnelseende vilket betyder att dennes perifera seende försämras, detta nämns inte av någon elev i grundskolans senare år. Nedan följer två citat som sammanfattar gymnasieelevernas allmänna uppfattning om varför du inte får köra bil onykter.

När man har alkohol i kroppen har man sämre reaktionsförmåga, vilket kan leda till att man inte kommer hinna bromsa lika snabbt om det kommer upp någonting på vägen. Synen blir suddig. Inte helt "klar" i huvudet. (Elev år 2 på gymnasiet)

Periferiseendet blir sämre. Reaktionsförmågan försämras. Tappar omdöme. Risk för andra trafikanter. (Elev år 3 på gymnasiet)

Den andra öppna frågan handlade om varför det är bättre att börja dricka i högre ålder. Eleverna fick även här skriva fritt om deras tankar kring denna fråga.

Bland eleverna i grundskolans senare år svarade de flesta att det beror på att kroppen inte är färdigutvecklad i tidig ålder och att alkohol då kan skada kroppen. Några uppgav också att risken att få alkoholproblem som vuxen kan öka om du börjar konsumera alkohol i tidig ålder. En elev som förklarat frågan utförligt skriver så här:

För att kroppen inte tål alkohol så bra när man är ung. Man är heller inte mogen att dricka alkohol, det är ju därför det är 18års gräns. Risken för alkoholproblem när man är vuxen ökar (tror jag?!). (Elev år 8 i grundskolans senare år)

De flesta elever har dock inte svarat lika utförligt. Nästa citat belyser tydligare den allmänna uppfattningen bland eleverna i grundskolans senare år.

För att kroppen inte har växt klart. (Elev år 9)

Gymnasieungdomarna har också till stor del svarat att det är bättre att börja dricka sent då kroppen har hunnit växa och utvecklas klart. En stor del av eleverna har också förklarat att eftersom kroppen inte har växt klart och därför är relativt liten tål den en mindre mängd alkohol.

Jo, eftersom att kroppen inte växt en klart och då är kroppen liten och kan påverkas mer. (Elev år 1 på gymnasiet)

Den ökade risken för alkoholproblem nämns också ofta bland ungdomarnas svar. Många har även förklarat att anledningen är på grund av att ungdomar lättare påverkas av kompisar och gruppsyck.

Ju yngre man är desto lättare tror jag att det är att man blir beroende. Man påverkas mer av vad andra (kompisar etc.) tycker, faller lättare för gruppsyck om man är yngre. (Elev år 3 Gymnasiet)

3.3 Information om alkohol och dess effekter på kroppen

Sist i enkäten fick respondenterna besvara frågor som behandlade information om alkohol.

Tabell 7. Elevernas svar på frågan om de någon gång fått utförlig information om alkohol och dess verkningar.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Jag har inte fått någon information	16	8
Skolan	45	74
Föräldrar	64	55
Syskon	17	10
Kompisar	19	18
Internet	12	24
TV	44	58
Systembolaget	7	13
Annat	6	8

På denna fråga kunde respondenterna välja att kryssa för flera alternativ om de ansåg att de fått utförlig information från flera källor. Drygt 15 % av grundskoleungdomarna respektive cirka 8 % av gymnasieeleverna svarade att de inte fått någon utförlig information kring alkoholens effekter. Mer än 70 % av gymnasieeleverna säger att de fått utförlig information från skolan, de förklarar också att föräldrar och teve har givit dem information kring ämnet. Grundskoleungdomarna svarade att även de till största del fått utförlig information från föräldrarna, skolan och tv.

Diagram 6. Elevernas svar på om de anser att de vet tillräckligt om alkoholens effekter på kroppen.

En övervägande stor del gymnasieelever och grundskoleelever svarade att sig veta tillräckligt om alkohol och dess verkningar. Omkring 3 % av eleverna i grundskolans senare år har inte svarat på frågan.

Tabell 8. Elevernas svar på frågan vem/vad de tycker ska ansvara för att informera om alkoholens effekter.

Alternativ	Grundskolans senare år (%)	Gymnasiet (%)
Jag har inte fått någon info	3	0
Skolan	90	91
Föräldrar	68	65
Syskon	8	8
Kompisar	7	13
Systembolaget	44	65
Annat	5	10

Den sista frågan i enkäten behandlade vem eller vad eleverna tycker ska ansvara för att informera om alkoholens effekter. Deltagarna gavs möjligheten att kryssa för flera alternativ på denna fråga. Omkring 90 % av alla respondenter anser att skolan borde ansvara för informationen. Många svarade också att föräldrarna bör ta ansvar i frågan. På tredje plats hamnade systembolaget.

4. Diskussion

Syftet med detta arbete var att undersöka om det finns något samband mellan ungdomars alkoholvanor och deras kunskaper om hur alkohol påverkar kroppen.

Vi har i vår undersökning kunnat se tendenser att ungdomar som konsumerar alkohol i större mängd och vid fler tillfällen också har större kunskaper om alkoholens effekter på kroppen. Detta baseras på resultaten från enkätstudien som visar att eleverna på gymnasiet dricker alkohol oftare och i större utsträckning än eleverna i grundskolans senare år. Gymnasieungdomarna visar dessutom en bredare och djupare kunskap kring alkoholens verkningar på kroppen. Det stora flertalet respondenter, både i grundskolans senare år och på gymnasiet, visar dock brister i sina kunskaper om vilka effekter olika konsumtionsmängder av alkohol har på kroppen.

Resultatet från studien visar att kunskap om alkoholens verkningar inte är tillräckligt för att påverka ungdomarnas alkoholintag, även om det kan ha en viss inverkan. Även om eleverna har kunskap om hur alkohol påverkar deras kroppar kan det finnas andra faktorer som påverkar deras dryckesvanor. Bland annat är attityder till alkohol, gruppsyck och tillgång på alkohol möjliga parametrar som avgör om ungdomarna brukar alkohol eller inte. Detta är något som skulle vara intressant att forska vidare om.

Vi har i vårt arbete ställt tre frågeställningar som kommer att diskuteras nedan. Den tredje frågeställningen om skillnader i konsumtion och kunskaper mellan de två undersökningsobjekten diskuteras kontinuerligt i texten.

4.1 Frågeställning 1: Hur ser ungdomarnas alkoholvanor ut?

Den första av våra tre frågeställningar handlar om hur ungdomarnas alkoholvanor ser ut på de två skolor vi undersökte, enkäten inleddes därför med frågor som behandlade detta. Av resultatet framgick att en märkbart större andel av eleverna på gymnasiet har druckit alkohol under det senaste halvåret jämfört med eleverna i grundskolans senare år. Av alla elever i grundskolans senare år som deltog i undersökningen svarade totalt 75 % att de antingen aldrig druckit sig berusade när de druckit alkohol eller att de "inte dricker alkohol". Detta får anses vara höga siffror. Motsvarande resultat för gymnasieungdomarna blev att 30 % aldrig druckit så mycket alkohol att de känt sig påverkade. En betydligt större andel gymnasieelever än grundskoleelever har alltså druckit sig berusade vid något tillfälle. Hvitfeldt & Rask (2005) skriver att 40 % av eleverna i år 9, men endast cirka 10 % av eleverna i år 2, uppgett att de aldrig druckit sig berusade vilket är lägre siffror än vad vår studie visar. I vår undersökning måste dock hänsyn tas till att en väldigt stor del av eleverna i år 7 aldrig druckit alkohol jämfört med år 9 vilket ökar dessa siffror. Motsvarande gäller för ungdomarna på gymnasiet, en större andel av eleverna i år 3 dricker alkohol jämfört med ungdomarna i år 1.

Eleverna i grundskolans senare år har uppgett att de var omkring 13-14 år första gången de drack sig berusade medan gymnasieungdomarna har svarat att de var 15 år första gången. CANs rapport, Drogutvecklingen i Sverige 2007, visar samma resultat som vår undersökning för eleverna i grundskolan. Att grundskoleeleverna till största del har angivit en lägre ålder för första berusningstillfället än gymnasieungdomarna beror delvis på att av många av dem som dricker alkohol inte är äldre än så. Den största andelen grundskoleelever konsumerar inte alkohol och åldern för första berusningstillfället hos dem kan därför längre fram sannolikt bli densamma som för gymnasieeleverna. Vi menar att det inte är optimalt att jämföra resultaten från denna fråga då förutsättningarna för undersökningsobjekten är olika, alltså att en allt för stor del av eleverna i grundskolans senare år inte dricker alkohol och att de dessutom inte har möjlighet att uppge en högre ålder då de inte är tillräckligt gamla. En mindre andel på 0,5-1 % av respondenterna har angivit att de var omkring 11-12 år vid första berusningstillfället, vilket inte är troligt. Dessa svar kan därför betvivlas, men eftersom att det är en så liten andel som svarat detta påverkas inte resultatet i undersökningen nämnvärt.

Studien utvisade att flertalet av gymnasieeleverna dricker sig berusade nästan varje gång de använder alkohol. Bland eleverna i grundskolans senare år svarade ungefär lika stor andel alternativen ”aldrig”, ”någon gång ibland” och ”nästan varje gång”. En majoritet av grundskoleeleverna har dock uppgett att de inte dricker alkohol överhuvudtaget. Utifrån detta tolkar vi det som att gymnasieeleverna dricker relativt mycket vid varje tillfälle jämfört med grundskoleeleverna. Ytterligare belägg för detta får vi av elevernas svar på frågan hur påverkade de någonsin har varit. Den största andelen ungdomar på gymnasiet uppgav att de varit så berusade att de fått minnesluckor. På samma fråga svarade den största delen av de grundskoleelever som förtär alkohol att de aldrig blir berusade när de dricker alkohol. Kontentan av detta blir att eleverna på gymnasiet dricker alkohol i större mängder än eleverna i grundskolans senare år. Vi kan jämföra detta med CANs undersökningar av skolelevers drogvanor som också visar att elever i gymnasiet oftare dricker sig berusade än elever i grundskolans senare år. (Drogutvecklingen i Sverige 2007)

Vi ställde två frågor där vi frågade om eleverna någon gång mått psykiskt eller fysiskt dåligt när de druckit alkohol. I efterhand har vi upptäckt att dessa frågor har en låg relevans för syftet i denna studie. Det skulle kunna vara intressant att i framtida forskning undersöka på vilket sätt eleverna mått psykiskt eller fysiskt dåligt i samband med alkoholintag.

Vi har i efterhand upptäckt att fråga 10 (se bilaga 2) kan misstolkas då det inte framgår hur stor mängd alkohol som avses eller hur ofta alkoholen förtärs. Avsikten med frågan var att få en generell uppfattning om respondenternas åsikter om alkoholens farlighet. Då detta ej tydligt framkom i frågeställningen har vi valt att bortse från denna fråga.

4.1.1 Slutsats

Gymnasieeleverna dricker alkohol oftare och blir berusade i högre grad är grundskoleeleverna, detta tyder på att gymnasieungdomarna dricker större mängder alkohol vid varje dryckestillfälle. Våra resultat visar att en relativt stor andel av de deltagande ungdomarna inte dricker alkohol jämfört med tidigare undersökningar gjorda av CAN. Vi tror att detta kan bero på att båda skolorna i undersökningen har idrottsinriktning. Många av respondenterna är starkt engagerade i någon form av idrott och till följd av detta kanske inte brukar alkohol.

4.2 Frågeställning 2: Ungdomars föreställningar om alkoholens verkningar

I vår andra frågeställning undrade vi vad eleverna hade för kunskaper om alkoholens fysiologiska effekter på kroppen. Vi valde att ställa tre frågor med fasta svarsalternativ där det frågades efter vilka förändringar som sker i kroppen vid olika konsumtionsformer. Därefter ställdes två öppna frågor för att försöka få en bredare bild av elevernas kunskaper kring ämnet.

4.2.1 Måttlig konsumtion vid enstaka tillfällen

4.2.1.1 Grundskolans senare år

Omkring 5 % av eleverna i grundskolans senare år svarade att kroppen inte utsätts för några förändringar vid konsumtion av en måttlig mängd alkohol vid enstaka tillfällen, vilket vi anser visar att de vet att alkohol har en viss påverkan på kroppen. En liten andel, cirka 2 %, har också uppgett att reaktionsförmågan förbättras vid måttlig användning av alkohol vilket inte är rätt. En persons reaktionsförmåga och motorik påverkas negativt vid alkoholintag (Eklund 2004) (Systembolaget 2007). Vi anser det positivt att andelen svar är så få på dessa frågor då det tyder på att detta inte är en uppfattning som delas av majoriteten.

En övervägande andel, nästan 75 %, av grundskoleeleverna har svarat att en måttlig mängd alkohol vid enstaka tillfällen kan ge ökad risk för alkoholberoende. Denna form av alkoholintag ger inte någon påtaglig risk att utveckla ett alkoholberoende, men det är dock väldigt individuellt (Systembolaget 2007). Detta anser vi tyda på att eleverna har brister i sina kunskaper kring ämnet då en så stor del valt att uppge detta alternativ.

Mader (2004) beskriver att levern inte tar någon märkbar skada vid intag av måttliga mängder alkohol vid enstaka tillfällen, vilket även styrks av Systembolaget (2007). En stor andel grundskoleelever, ungefär 60 %, har angivit att levern tar skada vid denna konsumtionsform, vilket visar på bristande kunskap.

Drygt 50 % av eleverna svarade också att användning av alkohol på detta sätt ger en ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar vilket i de flesta fall inte är korrekt (Andréasson & Allebeck 2005) (Mader 2004). Stora mängder alkohol medför risk för skador på hjärta och kärl medan en måttlig

mängd inte har någon påtaglig skadeeffekt utan möjligtvis en skyddande verkan. (Eklund 2004) Vi anser att dessa svar tyder på en begränsad kunskap hos grundskoleeleverna kring de fysiologiska effekterna som alkoholanvändning i denna form bidrar till. Dock har många (50-70 %) uppgett att denna form av konsumtion ger en ökad risk för kroppsskador och oavsiktliga skador samt att det ger en försämrad reaktionsförmåga vilket bekräftas av Andréasson & Allebeck (2005). Mindre än 50 % av eleverna i grundskolans senare år som deltog i studien tror att brukning av alkohol i måttliga mängder vid enstaka tillfällen kan bidra till att individen som använder alkoholen känner sig upprymd eller nedstämd. Konsumtion av alkohol ger i hög grad dessa effekter beroende på hur mycket alkohol som intas. Redan vid små mängder känner individen sig avslappnad och upprymd, vart efter promillehalten i blodet ökar kan känslomässiga utbrott och nedstämdhet uppstå (Systembolaget 2007) (Andréasson och Allebeck 2004). Andelen elever som svarat dessa alternativ är relativt lågt jämfört med några av de andra svarsalternativen vilket vi anser delvis beror på att de inte förstått ordens innebörd. Ordet upprymdhet tror vi för många av de yngre respondenterna är svårt att förstå, därför har de kanske valt att inte ange detta alternativ. Eftersom en majoritet av eleverna i grundskolans senare år inte dricker alkohol har de heller inte kunnat uppleva dessa verkningar genom egen erfarenhet och på så sätt fått kunskap om dem.

Omkring hälften av eleverna har angett att de tror att hjärnskador kan uppstå vid måttlig användning av alkohol. Detta är delvis sant, lillhjärnan som ansvarar för kontroll av rörelser samt balans är mycket känslig för alkohol och kan därför ta skada även vid små mängder. Det krävs dock större mängder för att kärnen i hjärnan ska ta skada. (Systembolaget 2007)

Vi vill sammanfattningsvis påstå att eleverna i grundskolans senare år inte visar tillräckliga kunskaper om hur alkohol påverkar kroppen om den intas i måttlig mängd vid enstaka tillfällen. Detta kan bero på att de själva inte har så stor erfarenhet av alkohol då en övervägande stor andel uppgett att de inte dricker alkohol. Det kan också bero på att de inte fått tillräckligt med information om ämnet från sin omgivning.

4.2.1.2 Gymnasieskolan

Ytterst få, cirka 3 %, av ungdomarna i gymnasiet har svarat att de tror att användning av alkohol i måttlig mängd vid enstaka tillfällen inte ger några förändringar på kroppen. Vi anser det vara positivt att en så liten andel uppgett detta alternativ då denna form av konsumtion faktiskt påverkar kroppen på flera sätt. En liten andel på ungefär 2 % har svarat att reaktionsförmågan förbättras av att använda alkohol på detta sätt, vilket inte stämmer. Alkohol har även i små mängder en negativ inverkan på reaktionsförmågan (Strasser 2007), vilket en klar majoritet av eleverna visat att de är medvetna om.

Däremot har uppåt 70 % av ungdomarna svarat att denna bruksform ger skador på levern vilket vi tidigare angett är felaktigt.

Ungefär 30 % av gymnasieungdomarna tror att det finns risk för alkoholberoende om alkohol intas i måttlig mängd vid enstaka tillfällen vilket enligt Nilsson (2006) oftast inte är fallet.

Systembolaget (2007) och sjukvårdsrådgivningen (2006) förklarar att vem som drabbas av alkoholism är beroende av flera parametrar, till exempel arv och miljö.

Omkring 70 till 80 % har svarat att de ser ökad risk för kroppsskada och oavsiktliga skador samt försämrad reaktionsförmåga som förändringar som kroppen genomgår vid denna typ av konsumtion. Vi anser att eleverna visar goda kunskaper genom att ange dessa alternativ då det enligt Andréasson & Allebeck (2005) är vanligt förekommande fenomen i samband med alkoholintag.

Drygt 30 % av ungdomarna har svarat att en känsla av upprymdhet eller nedstämdhet kan infinna sig genom att bruka alkohol på detta sätt. Som vi redan nämnt påverkas hjärnans centrum för känslor redan vid små alkoholmängder (Eklund 2004) (Systembolaget 2007). Vi finner det anmärkningsvärt att inte fler av gymnasieeleverna angivit dessa alternativ som möjliga förändringar. Mer än 80 % av ungdomarna har svarat att de själva druckit alkohol och det är därför sannolikt att de upplevt någon av dessa känslor. Vi funderar på om även dessa elever hade svårt att förstå innebörden av orden upprymdhet och nedstämdhet. Vår åsikt är att även gymnasieeleverna visar på brister i sina kunskaper kring alkoholen effekter.

4.2.1.3 Slutsats

Vi anser att gymnasieeleverna och grundskoleeleverna har likvärdiga kunskaper kring hur alkohol påverkar kroppen om den intas i måttlig mängd vid enstaka tillfällen. Vi finner också att båda dessa grupper visar brister i sina kunskaper. Dock bör tilläggas att de inte är helt oförstående om alkoholens effekter vid denna konsumtionsform.

4.2.2 Hög konsumtion vid enstaka tillfällen

4.2.2.1 Grundskolans senare år

På frågan om vilka förändringar kroppen utsätts för vid brukning av stora mängder alkohol vid enstaka tillfällen svarade mindre än 10 % av grundskoleeleverna att inga förändringar sker. Systembolaget (2007) och Finer (2006) förklarar att kroppen utsätts för ett flertal förändringar och påfrestningar vid denna typ av konsumtion. Flertalet elever visar att de är medvetna om att alkoholen påverkar kroppen genom att inte ange detta alternativ.

Mer än 70 % av eleverna i grundskolans senare år har svarat att risken för alkoholberoende ökar. Risken för att hamna i ett alkoholberoende är större vid intag av stora mängder alkohol vid enstaka tillfällen än vid förtäring av mindre mängder mer regelbundet. (Systembolaget 2007) Att en så stor andel valt detta alternativ tyder på ytterligare medvetenhet inom området. Vidare har omkring 60 % svarat att levern tar skada vid användning av stora mängder alkohol vid enstaka tillfällen, vilket till viss del är sant. Om levern utsätts för en stor mängd alkohol vid ett enda tillfälle har den svårare att bryta ner alkoholen än om mängden hade varit lägre. (Borneskans 2007)

Att drabbas av hjärt- och kärlsjukdomar vid denna konsumtionsform är en föreställning som mer än hälften av eleverna i grundskolans senare år har. Blodkärlen kan skadas av förhöjt blodtryck om de utsätts för större mängder alkohol vid upprepade tillfällen. Kärlen skadas däremot inte nämnvärt om de utsätts för alkohol vid enstaka tillfällen (Landstinget Kronoberg 2007). Vi anser att finns en brist i förståelsen för alkoholens verkningar, eftersom mer än 50 % av eleverna i grundskolans senare år angivit detta alternativ som riktigt.

Nästan 50 % av eleverna har svarat att det även finns risk för hjärnskador. Hjärnceller och synapser kan gå förlorade vid intag av stora mängder alkohol vid enstaka tillfällen (Systembolaget 2007). Vi förmodar att eleverna är medvetna om att alkoholförtäring kan ge hjärnskador. Däremot tror vi att många inte vet under vilka omständigheter detta kan ske. Vi grundar detta på att mer än 50 % kryssat för detta alternativ på alla tre frågor med fast svarsalternativ som behandlar elevers kunskaper.

Det är anmärkningsvärt att så få elever angett korrekta svar på denna del av enkäten och detta kan endast tolkas som en brist på kunskap inom detta område. Andelen svar på varje alternativ är relativt låga och jämnt fördelade. Detta beror troligtvis på att eleverna inte haft tillräcklig kunskap utan gissat.

4.2.2.2 Gymnasieskolan

Gymnasieelevernas svar är fördelade till största del på alternativen ”leverskador”, ”ökad risk för kroppsskada”, ”ökad risk för oavsiktliga skador” samt ”försämrad reaktionsförmåga”. Alla dessa förändringar är rimliga och det är troligt att kroppen utsätts för en eller flera av dessa vid intag av stora mängder alkohol vid enstaka tillfällen (Andréasson & Allebeck 2005). Det är positivt att många elever valt att uppges dessa alternativ, dock är det anmärkningsvärt att andelen svar på varje alternativ är för lågt för att kunskapen ska kunna ses som generell bland gymnasieeleverna.

Mellan 30-40 % har uppgett att de tror att känslor som upprymdhet och nedstämdhet uppstår. Många människor upplever en känsla av upprymdhet vid intag av alkohol vilket förklaras av att endorfiner frisätts från hjärnan. (Wilmore & Costill 1999) Eftersom drygt 70 % av eleverna på gymnasiet har druckit sig berusade vid något tillfälle borde många ha upplevt någon av dessa känslor. Vi tror att eleverna har svårt att koppla samman sina kunskaper i ämnet med egna erfarenheter. Det kan också vara så att ungdomarna har svårt att hantera alkohol och därför inte inser att upprymdhet är en följd av alkoholintag.

Omkring 30 % av ungdomarna har svarat att de tror att det finns en ökad risk för alkoholism vid intag av alkohol på detta sätt. Systembolaget (2007) nämner att risken för att utveckla ett beroende ökar vid intag av stora mängder alkohol då det kan göra att en individs beroendegräns uppnås. Dock är risken lägre om alkoholen brukas vid enstaka tillfällen än under en lång tid. En anledning till att en så stor del som 70 % inte valt detta alternativ anser vi kunna bero på att eleverna tror att det krävs upprepade användning av alkohol för att utveckla ett alkoholberoende. Detta tyder därför på bristande kunskap om vad som kan framkalla ett alkoholberoende.

4.2.2.3 *Slutsats*

Vi tycker att eleverna i grundskolans senare år och gymnasieungdomarna uppvisar liknande kunskaper om hur alkohol påverkar kroppen då den intas i stora mängder vid enstaka tillfällen. Däremot har en större andel av gymnasieeleverna valt de alternativ som avses korrekta vilket vi anser visar att dessa elever generellt har en större förståelse för alkoholens verkningar.

4.2.3 *Konsumtion av alkohol flera gånger i veckan i flera års tid*

4.2.3.1 *Grundskolans senare år*

En liten andel elever, cirka 5 %, i grundskolans senare år har svarat att kroppen inte genomgår några förändringar vid användning av alkohol flera gånger i veckan under flera års tid. Omkring 5 % har också svarat att användning av alkohol på detta sätt ger en förbättrad reaktionsförmåga. Vi anser att detta visar att den största delen av eleverna är medvetna om att brukning av alkohol på detta sätt har negativ inverkan på kroppen. På denna fråga har många av alternativen fått en hög andel svar av grundskoleeleverna. ”Leverskador”, ”ökad risk för hjärnskador”, ” ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar”, ” ökad risk för alkoholism”, ” ökad risk för oavsiktliga skador” samt ”försämrad reaktionsförmåga”, är förändringar som mer än 60 % av eleverna har uppgett att de tror kroppen genomgår eller utsätts för vid intag av alkohol flera gånger i veckan i flera års tid. Enligt Mader (2004) riskerar stora mängder alkohol att skada levern eftersom det är det organ i kroppen som ansvarar för nedbrytningen av alkohol. Risken för skador på blodkärlen ökar också vid intag av alkohol i stora mängder under en längre tid. Som tidigare nämnts ökar risken för alkoholberoende bland annat om individen dricker sig berusad vilket är möjligt att denne gör vid intag av alkohol flera gånger i veckan under flera års tid. Reaktionsförmågan påverkas redan vid relativt små intag av alkohol och om alkohol används på sättet som förklaras i frågan kommer reaktionsförmågan påverkas i hög grad. (Systembolaget 2007) Med hänvisning till dessa referenser finner vi det bra att mer än 60 % av eleverna valt att uppge dessa alternativ då det bekräftar en viss kunskap kring alkoholens effekter. Att omkring 40 % valt att inte uppge dessa alternativ visar dock att mer information behövs inom ämnet.

Vi anser att resultatet tyder på att eleverna till viss del är medvetna om alkoholens effekter på kroppen. Det bör påpekas att vi vid formuleringen av enkätfrågorna borde ha tänkt på att precisera vilken mängd alkohol som avses i frågan. Några av eleverna kan ha uppfattat frågan som att alkoholmängden endast motsvarar ett glas vin om dagen under flera år medan andra möjligen tolkade frågan som att det var en större mängd som användes.

Att mer än 60 % av eleverna valt att inte uppge till exempel alternativet ”upprymdhet” skulle kunna bero på att många själva inte upplevt denna känsla, då en stor andel inte konsumerar alkohol. Det kan också vara så som vi tidigare nämnt att många inte förstår innebörden av ordet. En tredje orsak till den relativt låga andelen svar skulle kunna vara att många målar upp en bild

framför sig av en person som dricker alkohol flera gånger i veckan under flera års tid. Vissa föreställer sig möjligen en gravt alkoholiserad person som i detta sammanhang kan vara svår att koppla samman med känslan av upprymdhet. Andra kanske föreställer sig en ungdom som går på fest flera gånger i veckan och då upplever denna känsla vid många berusningstillfällen. Har eleven denna bild är det mer troligt att denne väljer att uppge alternativet ”upprymdhet”. Mer kunskap i ämnet anser vi kunna ge eleverna ett bredare perspektiv på hur alkoholen verkar på kroppen.

4.2.3.2 Gymnasieskolan

Mer än 90 % av gymnasieelever har svarat att denna konsumtionsform ger leverskador vilket Andréasson & Allebeck (2005) menar är en trolig konsekvens. De flesta alternativen har fått en hög andel svar, dock inte alternativen ”inga förändringar” och ”förbättrad reaktionsförmåga” vilka endast uppgetts av omkring 5 %. Detta finner vi positivt eftersom kroppen faktiskt genomgår många olika förändringar vid alkoholintag (Finer 2006).

Ungefär 40 %, har svarat att en individ som brukar alkohol på detta sätt ökar risken att utveckla cancer. Andréasson och Allebeck (2005) förklarar att forskning har visat ett starkt samband mellan cancer i bland annat mun och hals vid ett intensivt alkoholintag. Vi tror att många inte associerar alkoholintag med cancer och tycker därför att det är överraskande att 40 % har uppgett detta alternativ.

4.2.3.3 Slutsats

Gymnasieungdomarnas svar är fördelade mer eller mindre jämnt över alla de förändringar som kan anses vara korrekta. Vi tolkar detta som att gymnasieeleverna generellt sett har en lite större förståelse för alkoholens effekter, när intaget sker flera gånger i veckan under flera år, jämfört med eleverna i grundskolans senare år.

Även här kan tolkningsfrågan kring mängden alkohol som intas diskuteras. Gymnasieeleverna kan liksom grundskoleeleverna ha uppfattat frågan olika och svarat därefter. Vi anser dock att eftersom förutsättningen att tolka frågan fritt är lika för de båda undersökningsobjekten, resulterar det inte i någon påtaglig skillnad.

4.2.4 Bredare perspektiv på ungdomars kunskaper kring alkoholens effekter

Vi valde att ställa två öppna frågor för att få ett bredare perspektiv på hur elevernas föreställningar om alkoholens effekter ser ut och vilka skillnader som finns i kunskaper mellan grundskoleeleverna och gymnasieeleverna.

Vi anser, utifrån respondenternas svar, att gymnasieeleverna bättre utvecklat och förklarat de öppna frågorna. Till exempel har många gymnasieelever nämnt att människans perifera seende försämras vid berusning vilket är en anledning till att det är olämpligt att köra bil. Vi ser dock brister även i gymnasieungdomarnas kunskaper, långt ifrån alla har utvecklat sina svar och många har endast vagt beskrivit svaren på frågorna. Av det totala antalet deltagare i undersökningen har

få nämnt den försämrade avståndsbedömningen, det nedsatta mörkerseendet och perifera seendet, vilket vi ser som viktiga faktorer till bilkörningens olämplighet i samband med alkoholintag.

Många respondenter har svarat att anledningen till att det är förbjudet att köra bil onycter är för att reaktionsförmågan är nedsatt och att människor i omgivningen därför kan skadas. Vi finner det bra att eleverna är medvetna om detta, men är de verkligen införstådda i vad det betyder? Vi ställer oss tveksamma till detta då få av eleverna i grundskolans senare år har utvecklat och förklarat vad de menar med att reaktionsförmågan försämras. Gymnasieeleverna har däremot i högre grad utvecklat och beskrivit detta, vilket tyder på en större kunskap. De har bland annat nämnt att seendet försämras och att hörseln kan påverkas negativt. Många har också förklarat att koordinationen försämras och att alkoholpåverkade personer ofta förlorar självkritiken.

Den andra öppna frågan behandlade varför det är bättre att börja konsumera alkohol vid en högre ålder. Enligt Systembolaget (2007) bör unga människor vänta med att dricka alkohol då deras personlighetsutveckling inte är färdig och denna kan störas om alkohol finns med i bilden för tidigt. Dessutom ökar risken för att hamna i ett alkoholberoende om intaget börjar i för tidig ålder. Tonåringar har också ofta svårare att bedöma konsekvenserna av sitt drickande i förhållande till vuxna.

Eleverna i grundskolans senare år har i stor utsträckning svarat att anledningen till att det är bättre att börja dricka senare är för att kroppen inte har växt klart än. Väldigt få av dessa elever har utvecklat detta vidare och förklarat vad de menar. Kanske hade många inte ro eller lust att förklara detta mer ingående. Osäkerhet kan vara en annan anledning till att de inte förklarat sina svar bättre. Ännu en anledning till att grundskoleeleverna inte utvecklat sina svar kan vara att de inte har mer kunskap i frågan.

Bland gymnasieeleverna nämns att risken för att utveckla ett beroende av alkohol är större om en person börjar dricka alkohol i tidig ålder. De förklarar också att kroppen inte växt färdigt i tidig ålder och därför ofta är liten, en liten kropp tål mindre mängd alkohol än en stor. Många har också förklarat att påverkan av grupstryck är större i tonåren än i vuxen ålder. Flera av gymnasieungdomarnas svar är djupare och mer utvecklade än grundskoleelevernas svar.

4.2.4.1 Slutsats

Av de öppna frågorna har vi dragit slutsatsen att gymnasieelevernas kunskaper ligger något högre än grundskoleelevernas. Det skulle kunna vara så att kunskaperna hos de båda grupperna egentligen inte skiljer sig så mycket åt, men att gymnasieeleverna kan uttrycka sig på ett bättre sätt. Eftersom gymnasieungdomarna faktiskt är äldre har de förhoppningsvis erhållit mer information i ämnet och därför kan de redovisa bredare kunskaper.

Vår slutsats utifrån det insamlade materialet är att gymnasieeleverna visar större kunskaper än grundskoleeleverna kring alkohol och alkoholens effekter på kroppen. Vi anser att det stora flertalet av respondenterna, både på gymnasiet och i grundskolans senare år, behöver mer

kunskap kring alkohol och dess verkningar för att på ett bättre sätt kunna avgöra konsekvenserna av sitt eget drickande.

4.3 Information om alkohol och dess effekter på kroppen

Det låg också i vårt intresse att fråga eleverna om de fått information om alkohol och så fall varifrån. Ungefär 15 % av grundskoleeleverna och cirka 7 % av gymnasieeleverna har svarat att de aldrig fått någon utförlig information om alkohol och dess verkningar. Ungdomarna har uppgett skolan, föräldrarna och teven som de främsta källorna till informationen. Mer än 70 % av gymnasieelever har svarat att skolan har gett dem utförlig information. Av grundskoleeleverna har drygt 40 % uppgivit samma alternativ. Detta tror vi kan bero på att undervisning om alkohol, åtminstone inom biologiämnet, ofta inte förekommer förrän i år 8. En stor andel av de grundskoleelever som deltog i undersökningen har därför inte hunnit få någon information än. Vi finner det positivt att en så stor andel som 70 % av eleverna i gymnasiet uppgett att skolan givit dem information kring ämnet då det visar att skolan faktiskt lägger in detta i sin undervisning. Efter att ha gått igenom det insamlade materialet drar vi dock slutsatsen att eleverna inte har fått eller tagit till sig tillräckligt med information.

Knappt 80 % av gymnasieeleverna och ungefär 65 % av grundskoleeleverna anser sig ha tillräckligt med kunskap om hur alkohol påverkar dem. Resultatet från undersökningen visar dock motsatsen, vi tror att de har för lite kunskap för att förstå vad som mer finns att utforska och lära sig inom området.

En stor andel av respondenterna (omkring 70 %) uppgav att de även fått utförlig information från sina föräldrar. Vi finner det mycket bra att så många elever har föräldrar som tar ansvar och upplyser om alkoholen och dess verkningar. Frågan är hur tillförlitlig deras information är då de flesta troligen inte har någon utbildning inom detta område. Vår åsikt är att skolan och föräldrarna bör samarbeta så att eleverna med säkerhet får ta del av information om alkoholens påverkan på kroppen och även andra konsekvenser som kan medfölja vid alkoholintag.

På frågan om vem eller vad som borde ansvara för att förmedla kunskap om alkohol och dess effekter svarade cirka 90 % av både grundskoleeleverna och gymnasieungdomarna att skolan bör bära ansvaret. Omkring 65 % av alla respondenter uppgav även att föräldrarna bör ha ett ansvar. Vi är här av samma åsikt, både skolan och föräldrarna bör ansvara för att ungdomarna lär sig mer inom området. Vi tycker att det är mycket viktigt att eleverna är införstådda i vilka risker som konsumtion av alkohol medför för att de utifrån denna kunskap sedan ska kunna ställning till om de vill dricka alkohol eller inte.

Systembolaget är en annan källa som många elever, framförallt på gymnasiet, tycker borde ta ansvar och informera om alkohol. Vi har en vision om ett ökat samarbete mellan systembolaget och skolan, IQ är ett redan befintligt exempel på ett sådant samarbete. Vi är inte insatta i hur många av landets skolor som är medvetna om IQ's existens, men tror att allt för få skolor utnyttjar IQ's möjligheter och kompetens.

4.4 Yrkesmässig relevans

Vi anser att det är alla lärares ansvar att upplysa eleverna om alkohol och dess effekter. Området bör integreras i så många skolämnen som möjligt vilket också bekräftas av läroplanen för grundskolan, Lpo 94. Däremot står det ingenting om ämnet i läroplanen för de frivilliga skolformerna. Vi skulle gärna se att gymnasieelever, både i kommunala skolor och i friskolor, också upplyses eller påminns om alkoholens verkningar då många under denna period brukar alkohol på fester och andra tillställningar. I vår undersökning och även i tidigare undersökningar gjorda av CAN, framkom att gymnasieelever dricker alkohol oftare och i större mängder än elever i grundskolans senare år, vilket betyder att det är extra viktigt att eleverna har informationen aktuell i minnet på gymnasiet. Vi anser att resultaten från denna undersökning visar på brister i kunskap om alkoholens verkningar både hos eleverna i grundskolans senare år och hos gymnasieeleverna. Vi förordar ett ökat samarbete både inom och utanför skolan. Temadagar är något vi gärna skulle vilja använda oss av för att på ett intressant och effektivt sätt upplysa eleverna, och även andra lärare, om alkoholens effekter.

4.5 Tillförlitlighet

Enkätens struktur gjordes luftig och lättöverskådlig. Frågorna konstruerades så att de skulle vara lätta att förstå för såväl elever i år 7 i grundskolans senare år som elever i år 3 på gymnasiet. Vi har i efterhand upptäckt att vissa frågor skulle kunna tolkas olika vilket kan ha påverkat resultatet något, vi anser dock att detta inte har någon avgörande betydelse för undersökningen.

Då deltagarantalet var så högt anser vi resultatet av denna undersökning som representativt för denna urvalsgrupp och bör således även representera en större population. Dock bör det tas i beaktande att studien endast utförts på två skolor. Dessutom finns det en stor korrelation mellan vår undersökning och andra undersökningar vad gäller elevers alkoholvanor. Detta tolkar vi som en positiv indikation på att tillförlitligheten i elevernas svar även gäller frågor som inte tidigare varit undersökta. Visserligen kan en del svar betvivlas, till exempel de som svarat att de var 11-12 år vid första berusningstillfället, men dessa är så få att de inte påverkar resultatet i undersökningen.

4.6 Förslag till framtida forskning

Som vi förklarade i den inledande texten till diskussionsavsnitten, vore det av relevans att undersöka vilka faktorer som påverkar ungdomars dryckesvanor bortsett från kunskaper. Det skulle även vara intressant att göra en litteraturstudie av olika skolböcker för att se vad som står skrivet om alkohol och dess effekter. I samband medan en sådan studie skulle det vara relevant att undersöka hur olika skolor undervisar och informerar om alkohol och dess verkningar. En annan intressant aspekt vore att bredda undersökningen till olika delar av landet för att kunna göra jämförelser av elevers kunskaper. Även att utöka undersökningen till skolor med inslag av

stora sociala och kulturella skillnader vore av intresse. Detta för att upptäcka skillnader i kunskaper om alkoholens effekter på kroppen på de olika skolorna.

6. Litteratur

Andréasson Sven, Allebeck Peter (red) (2005) *Alkohol och hälsa. En kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut 2005

Drogutvecklingen i Sverige 2007 (2007) Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), Rapport Nr 107

Eklund Anders (2004) *Om kroppens omsättning av kolhydrater, fett och alkohol*. Lund: Studentlitteratur

Esaiasson Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson och Lena Wängnerud (Andra upplagan, 2004). *Metodpraktikan. Konsten att studera sambället, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik

Heldmark Thomas (2005), *Alkohol- varför vi dricker som vi gör*, Stockholm : Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS), cop. 2005

Hvitfeldt Thomas, Rask Linnea (2005), *Skolelevs drogvanor 2005*, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning Rapport Nr 90. Stockholm 2005

Johansson Bo, Svedner Per Olov (2001) *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget 2001

Leissner T. (1997), *Alkohol: ett psykosocialt, beteende- och samhällsvetenskapligt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur, 1998

Mader Sylvia S (2004) *Biology*, Boston: McGraw-Hill, cop. 2004

Nationalencyklopedin: ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetat på initiativ av statens kulturråd (1990) Tredje bandet. Höganäs: Bra Böcker, Cop 1990

Rydqvist Lars-Göran, Winroth Jan (2003) *Idrott, friskvård, hälsa och hälsopromotion*. Farsta : SISU idrottsböcker ; Malmö : Holmbergs AB [distributör]

Systembolaget (2007) *Fakta, tips och myter om alkohol och hälsa*

Utbildningsdepartementet (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94 anpassad till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes

Wilmore Jack H., Costill David L., (1999) *Physiology of sports and exercise*. Champaign, Il. : Human Kinetics, cop. 1999

Österberg Henning (red) (1985), *Alkohol- medicinska verkningar*, Stockholm: Nordstedts tryckeri
Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Elektroniska källor:

Borneskans Fredrik (2007) *Att dricka friskt gör levern sjuk*. [www dokument]
<http://www.systembolaget.se/AlkoholHalsa/Alkoholochsjukdom/Levern.htm>
2007-12-11

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) (2007) *Alkohol*. [www dokument]
<http://www.can.se/sa/node.asp?node=1497>
2007-12-19

Finer David (2006) *Alkoholskador från topp till tå*. Vårdguiden [www dokument]
<http://www.varldguiden.se/Article.asp?c=3659>
2007-12-18

Hjort Pernilla (2006) *Drick sunt!* Vårdguiden [www dokument]
<http://www.varldguiden.se/Article.asp?c=3603>
2007-12-19

IQ

IQ 2007 a: <http://www.iq.se/content/bakgrund.aspx> 2007-12-04

IQ 2007 b: <http://www.iq.se/content/tipsbanken.aspx> 2007-12-04

Landstinget Kronoberg, *Alkoholens effekter på hälsan*. Uppdaterad av: Katarina Lundquist,
2007-02-01
http://www.ltkronoberg.se/templates/LTKPageWithPicture____15763.aspx
2007-12-03

Nilsson Camilla (2006) *Dricker du för mycket?* Vårdguiden [www dokument]
<http://www.varldguiden.se/Article.asp?c=3618>

2007-12-18

Sjukvårdsrådgivningen (2006), *Alkoholberoende/ Vad händer i kroppen?*

<http://www.sjukvardsradgivning.se/artikel.asp?CategoryID=18029>

2007-12-11

Skolverket (2007) a, *Kursplan i biologi för grundskolan*. [www dokument].

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=24&skolform=11&id=3879&extraId=2087>

2007-10-29

Skolverket (2007) b, *Kursplan i Idrott och Hälsa A för gymnasiet*. [www dokument].

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=5&skolform=21&id=3201&extraId=>

2007-10-29

Strasser Ida (2007) *Föräldrars alkoholvanor*. Vårdguiden [www dokument]

<http://www.varldguiden.se/Article.asp?Articleid=2447>

2007-12-18

Vetenskapsrådet (2007). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

[www dokument].

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

2007-12-06

7. Bilagor

Bilaga 1

Missivbrev

Hej!

Vi läser nu vår examenstermin på lärarprogrammet vid Uppsala universitet. Under denna termin har vi nio veckors vfu (verksamhetsförlagd utbildning/praktik) och därefter skriver vi ett examensarbete under tio veckor.

I vårt examensarbete har vi valt att undersöka om det finns något samband mellan ungdomars alkoholvanor och deras kunskaper om alkoholens effekter på kroppen. För att ta reda på detta behöver vi er hjälp genom att besvara frågor i en enkät.

Du som medverkar i enkätundersökningen kommer att vara helt anonym och informationen som framgår från enkäterna kommer endast att användas till vårt examensarbete. När arbetet är klart kommer alla enkäter att förstöras så att informationen inte kan spridas. Vi är väldigt tacksamma om du tar dig tid att svara på enkäten då den kommer att ligga till grund för vår undersökning, men vi vill ändå poängtera att det är frivilligt att svara på enkäten och att du när som helst kan avbryta din medverkan.

Om du är intresserad av resultatet i vår undersökning får du gärna kontakta oss efter jul så mailar vi arbetet till dig. Våra kontaktuppgifter finner du längst ner i brevet.

Kontaktperson på universitetet är Ronny Alexandersson

Om du är under 15 år måste målsman godkänna att du deltar i undersökningen.

Avslutningsvis vill vi informera dig om att rektorn på skolan har godkänt att vi genomför denna enkätstudie.

Tack på förhand!

Jenny Granqvist
Jegr2612@student.uu.se

Nina Schönke
nisc9314@student.uu.se

Målsmans underskrift (om du är under 15 år) _____

Elevens namn _____

En enkätstudie om ungdomars alkoholvanor och deras kunskaper om alkoholens effekter på kroppen.

Utförd av Jenny Granqvist och Nina Schönke

Hej!

Vi läser nu vår examenstermin på lärarprogrammet vid Uppsala Universitet. Under denna termin ska vi skriva ett examensarbete.

I vårt examensarbete har vi valt att undersöka om det finns något samband mellan ungdomars alkoholvanor och deras kunskaper om alkoholens effekter på kroppen. För att ta reda på detta ber vi nu **dig** om hjälp genom att besvara frågorna i enkäten.

Du som medverkar i enkätundersökningen kommer att vara helt anonym och informationen som framgår från enkäterna kommer endast att användas till vårt examensarbete. När arbetet är klart kommer alla enkäter att förstöras så att informationen inte kan spridas.

Vi är väldigt tacksamma om du tar dig tid att svara på enkäten.

Tack på förhand!

Jenny Granqvist
Jejr2612@student.uu.se

Nina Schönke
nisc9314@student.uu.se

Enkät

Kryssa endast för **ett** alternativ, välj det som passar dig bäst.

1. Är du

- Kille
- Tjej

2. Vilken årskurs går du i?

- Årskurs 7
- Årskurs 8
- Årskurs 9

- 1:a året på gymnasiet
- 2:a året på gymnasiet
- 3:e året på gymnasiet

Om du går på gymnasiet, vilket program läser du?

- Samhällsvetenskapsprogrammet
- Naturvetenskapsprogrammet
- Annat program _____

3. Har du druckit alkohol under det senaste halvåret och i så fall hur ofta?

- Nej, jag dricker inte alkohol
- Ja, fast jag har bara smakat
- Ja, mindre än en gång i månaden
- Ja, minst en gång i månaden men inte varje vecka
- Ja, en gång i veckan
- Ja, två gånger i veckan eller oftare

4. Hur gammal var du när du drack dig berusad första gången?

- Jag har aldrig druckit mig berusad
- 11 år eller yngre
- 12 år
- 13 år
- 14 år
- 15 år
- 16 år
- 17 år eller äldre

5. Hur ofta känner du dig påverkad av alkohol när du dricker?

- Jag dricker inte alkohol
- Aldrig
- Någon gång ibland
- Nästan varje gång
- Varje gång

6. När man dricker alkohol kan man bli påverkad olika mycket, hur påverkad har du NÅGONSIN varit av alkohol?

- Jag har aldrig druckit alkohol
- Jag blir aldrig påverkad när jag dricker alkohol
- Lätt påverkad, alkoholen har gjort att jag har känt mig upprymd och mer avslappnad.
- Klart påverkad, jag vinglade och pratade sluddrigt
- Mycket påverkad, jag fick minnesluckor

7. Varför dricker du alkohol? (Här får du kryssa för flera alternativ)

- Jag dricker inte alkohol
- För att det är gott
- För att bli onykter
- För att kompisar gör det
- För att kunna slappna av
- Det ger ökat självförtroende
- Annat _____

8. Har du någon gång mått psykiskt dåligt, till exempel känt dig ledsen, när du har druckit alkohol?

- Ja
- Nej

9. Har du någon gång mått fysiskt dåligt, till exempel slagit dig, när du har druckit alkohol?

- Ja
- Nej

10. Hur farligt tror du att alkohol är för din kropp?

- Inte farligt alls
- Lite farligt
- Farligt
- Mycket farligt
- Extremt farligt

Frågorna 11 – 13 kan du kryssa för flera alternativ.

11. Vilka förändringar tror du att kroppen utsätts för om man dricker MÅTTLIG MÄNGD alkohol vid ENSTAKA tillfällen?

- Inga förändringar
- Leverskador
- Ökad risk för kroppsskada orsakad av våld
- Upprymdhet
- Nedstämdhet
- Hjärnskador
- Förbättrad reaktionsförmåga
- Försämrade reaktionsförmåga
- Ökad risk för alkoholism
- Ökad risk för cancer
- Ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar
- Ökad risk för oavsiktliga skador (t.ex ramlade omkull)

12. Vilka förändringar tror du att kroppen utsätts för om man dricker STORA MÄNGDER alkohol vid ENSTAKA tillfällen?

- Inga förändringar
- Leverskador
- Ökad risk för kroppsskada orsakad av våld
- Upprymdhet
- Nedstämdhet
- Hjärnskador
- Förbättrad reaktionsförmåga
- Försämrade reaktionsförmåga
- Ökad risk för alkoholism
- Ökad risk för cancer
- Ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar
- Ökad risk för oavsiktliga skador (t. ex ramlade omkull)

13. Vilka förändringar tror du att kroppen utsätts för om man dricker alkohol FLERA gånger i VECKAN under flera ÅRS TID?

- Inga förändringar
- Leverskador
- Ökad risk för kroppsskada orsakad av våld
- Upprymdhet
- Nedstämdhet
- Hjärnskador
- Förbättrad reaktionsförmåga
- Försämrade reaktionsförmåga
- Ökad risk för alkoholism
- Ökad risk för cancer
- Ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar
- Ökad risk för oavsiktliga skador (t.ex ramla omkull)

14. Varför tror du att man inte får köra bil när man är påverkad av alkohol?

15. Det är farligare att börja dricka alkohol i tidig ålder än som vuxen, varför tror du att det är så?

16. Har du någon gång fått utförlig information om alkohol och alkoholens verkningar och i så fall från vem eller vad? (Här får du kryssa för flera alternativ)

- Jag har inte fått någon information
- Skolan
- Föräldrar
- Syskon
- Kompisar
- Internet
- TV
- Systembolaget
- Annat _____

17. Tycker du själv att du vet tillräckligt om hur alkohol påverkar dig?

- Ja
- Nej

18. Vem eller vad tycker du borde ha ansvar för att informera om alkohol och alkoholens verkningar? (Här får du kryssa för flera alternativ)

- Jag har inte fått någon information
- Skolan
- Föräldrar
- Syskon
- Kompisar
- Systembolaget
- Annat _____

Tack för att du tog dig tid att svara på vår enkät!